# MIJLOCUL *AD HOC* DE ASIGURARE A OBLIGAŢIILOR ÎN TEMEIUL CONVENŢIEI PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ŞI A LIBERTĂŢILOR FUNDAMENTALE ÎN TERITORIUL NECONTROLAT DE GUVERN

***Stepan POPOVSKII***

CZU: 341.231.14:342.7 eff.justice@gmail.com

*The work is dedicated to the theoretical and applied research of the problem of human rights protection in non-government-controlled territory. In Europe, the collapse of the Soviet Union and the collapse of Yugoslavia led to the formation of uncontrolled territories, where human rights were under the control of local administrations, which determines the relevance of the chosen topic. The fact that the territory of Moldova also includes the territory of Transnistria, which is not under the control of the Government of the Republic of Moldova, gives special importance to the chosen topic.*

Participarea statului la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO), 1950, provoacă Consiliului Europei (CoE) un interes legitim în asigurarea drepturilor omului pe teritoriul unui stat membru care nu se află sub controlul guvernului său. Statele, prin semnarea CEDO, nu își pierd suveranitatea în ceea ce privește asigurarea drepturilor omului, dar datorită caracterului subsidiar al deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO), o exercită împreună cu CoE. Această delegare a suveranității necesită participarea activă a CoE la crearea unor mecanisme care să asigure respectarea drepturilor omului pe teritoriul necontrolat efectiv de guvern.

În temeiul jurisprudenței CtEDO, suveranitatea este cea care dă naștere unor obligații pozitive pentru un stat membru al CoE de a proteja drepturile omului pe teritoriul care nu se află sub controlul guvernului său, la necesitatea respectării acestora indică CtEDO (a se vedea cauzele Ilaşcu, Mozer, Catan ș.a.).

Regula epuizării căilor recurs interne este o condiție obligatorie pentru admisibilitatea unei cereri în organele jurisdicționale internaționale. În perioada februarie-noiembrie 2023, autorul a organizat și intentat nouă procese împotriva Guvernului Republicii Moldova (RM) și Reprezentantului pentru chestiuni politice în reglementarea transnistreană din Transnistria pentru încălcarea drepturilor anumitor persoane fizice și juridice în teritoriul Transnistriei. Autorul a concluzionat că instanțele din RM nu oferă accesul la justiție pentru persoanele ale căror cauze provin din Transnistria. Motivul formal al refuzului accesului la justiție a fost nerespectarea de către solicitanții din Transnistria a obligației de a prezenta documentele în limba de stat (română). În

opinia autorului, refuzul accesului la justiție din acest motiv este disproporționat față de scopul unei bune administrări a justiției în raport cu o situație specifică în care utilizarea oficială a două limbi este garantată în Transnistria - limba moldovenească (română) și limba rusă (a se vedea Legea RM nr. 173 din 22 iulie 2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităţilor din stânga Nistrului (Transnistria), precum și în condițiile în care legile RM nu sunt respectate în Transnistria. Autorul studiului a prezentat CtEDO poziția justiției moldovenești și argumentele sale. De asemenea, autorul conchide că în astfel de împrejurări RM nu își îndeplinește obligațiile pozitive în temeiul articolului 1 al CEDO în ceea ce privește adoptarea măsurilor legale pentru protejarea drepturilor persoanelor din Transnistria.

În acest context, autorul a descris trăsăturile generale ale mijloacelor internaționale de protecție legală *ad hoc*, care în practica internațională sunt numite instanțe mixte (hibride). Mecanismele de stabilire a acestora sunt importante în cadrul cercetării modalităților de creare a remediului *ad hoc* într-un teritoriu necontrolat de guvern.

Autorul determină criterii semnificative pentru algoritmul creării unui organ judiciar internațional *ad hoc*, inițierea și crearea acestui organ judiciar, jurisdicția și competența acestuia, precum și conținutul și executarea hotărârilor sale. Criteriile sunt identificate pe baza cazurilor selectate de creare a instanțelor mixte (hibride), folosind exemplul Tribunalului Special pentru Sierra Leone, Tribunalul Special pentru Liban, Camerele Extraordinare ale instanțelor din Cambodgia, precum și experiența existentă a creării unei astfel de instanțe în Europa - Camerei Drepturilor Omului din Bosnia și Herțegovina.

Camera pentru Drepturile Omului din Bosnia și Herțegovina a fost creată pe baza unui acord internațional care conține un pachet de documente privind soluționarea pașnică a conflictului armat. Trăsăturile caracteristice ale Camerei pentru Drepturile Omului din Bosnia și Herțegovina sunt: (a) crearea sa într-un teritoriu necontrolat al unui stat destrămat, Iugoslavia; (b) caracterul internațional al înființării și finanțării sale; (c) a fost tribunal intern al Federației Bosniei și Herțegovinei; (d) componență mixtă - cuprinde atât judecători străini, cât și judecători naționali din fiecare membru al Federației; (e) cadrul juridic pentru examinarea cauzelor a fost procedura și jurisprudența CtEDO; (f) Camera dispunea de un mecanism eficient de executare a hotărârilor sale.

Pentru a studia problemele practice legate de activitatea Camerei Drepturilor Omului, autorul studiului a vizitat Sarajevo, unde a realizat un studiu sociologic sistemic intervievând specialiști, în principal din domeniul dreptului, inclusiv foști angajați ai Camerei pentru Drepturilor Omului. Această abordare a făcut posibilă obținerea unei evaluări calitative a activităților acestei Camere ca fiind reușite și eficiente nu numai în ceea ce privește soluționarea echitabilă a plângerilor din partea anumitor reclamanți, ci și în general a activității judecătorilor naționali. Succesul Camerei rezultă din compararea numărului de cereri: în primul an - 114, iar al șaselea (ultimul) an numărul cererilor era de 12559. Totodată constatăm o deficiență în funcționarea Camerei – lipsa unui scop formulat, care ar fi trebuit atins ca urmare a activităților

sale. Cu toate acestea, Camera a demonstrat o practică internațională de succes în crearea și activitatea unui remediu *ad hoc* pe teritoriul necontrolat de guvern.

**În concluzie**, sunt analizate premisele creării unui astfel de remediu în Transnistria. Autorul a analizat contextul conflictului transnistrean și participarea Republicii Moldova la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. El a prezentat argumente în favoarea faptului că Camera pentru Drepturile Omului din Transnistria nu poate fi considerată drept extraordinară, atât din punctul de vedere al modului de constituire (un tratat internațional, nu un act juridic intern), cât și al scopului său (protecția drepturilor garantate prin Convenție, și nu regimul puterii instituit în stat).

Subsecvent, autorul a demonstrat posibilitatea creării unui remediu *ad hoc* pe teritoriul Transnistriei necontrolat de Guvernul Republicii Moldova - Camera pentru Drepturile Omului din Transnistria - pe baza unui acord internațional între Republica Moldova și Consiliul Europei și/sau Organizația Națiunilor Unite, urmând exemplul creării și funcționării acestuia în Bosnia și Herțegovina.

În baza investigației realizate, autorul recomandă Guvernului Republicii Moldova să contacteze Consiliul Europei și/sau Organizația Națiunilor Unite cu inițiativa de a crea un remediu *ad hoc* în Transnistria - Camera pentru Drepturile Omului, care ar putea fi formată din judecători străini, se va conduce de proceduri similare cu cele ale Curții Europene a Drepturilor Omului și se va ghida în activitățile sale de jurisprudența extinsă a Curții de la Strasbourg.

*Recomandat*

***Olga DORUL**, dr. în drept, conf. univ.*